

В избранный период времени активно работали такие местные исследователи-археологи и музейщики как Г. Бузян, А. Савчук, В. Слюсар, В. Рычка, Е. Махно, М. Палагута. Свои работы они часто публиковали в местной прессе для ознакомления с историей родного города. Больше всего внимания в своих трудах они посвящали древней истории Переяславины.

В статье рассмотрены и проанализированы публикации переяславских археологов и краеведов, опубликованные в районной газете «Комунистична праця» в течение 1970-1979 гг.

Ключевые слова: Переяславица, «Комунистична праця», археологи, краеведы, публикации, 70-е гг. XX в.

Brazhnyk M. Archaeological heritage of Pereyaslav on the pages of the local newspaper in the 70's of XX century.

Archaeological research in the territory of Pereyaslav were taken place in the twentieth century, and they created the conditions for the detailed study of the history of an ancient city. During the excavations were found many important, previously unknown archaeological sites, which greatly expanded the understanding of the history of the city Pereyaslav. Local researchers, archaeologists and museum workers as G. Buzyan, A. Savchuk, B. Slyusar, V. Rychka, E. Makhno M. Palahuta actively worked in the selected period of time. Their works are often published in the local press to review the history of their hometown. Most attention in their works are dedicated to the ancient history of Pereyaslav.

The article describes and analyzes the Pereyaslav archaeologists and regional ethnographers' published works, that were printed in the city newspaper «Communist labor» for 1970-1979 XX century.

Keywords: Pereyaslav, «Communist labor», archaeologists, regional ethnographers, published works, the 70's of XX century.

Одержано 24.09.2015

УДК 94(477)

Олег Чирков
(Київ)

ПРОЯВИ У ВІКІПЕДІЇ ВІДМІННОСТЕЙ МІЖ УКРАЇНСЬКИМ ТА РОСІЙСЬКИМ НАЦІОНАЛЬНИМ БАЧЕННЯМ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ У ПЕРІОД ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ЕТНОКУЛЬТУРНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ)

Метою дослідження було визначити та оцінити у контексті сучасних етнокультурних процесів в Україні характерні прояви засадничих відмінностей між українським та російським національним баченням історії України у період Другої світової війни, що проявляються в українському й російському мовних сегментах веб-енциклопедії «Вікіпедія». Автор порівняв зміст українського мовного сегмента Вікіпедії з російським та деякими іншими найбільшими сегментами європейськими мовами щодо висвітлення історії України в період Другої світової війни. У дослідженні застосовано загальнонаукові та історичні методи. Виявлені прояви відмінностей відображають різну швидкість та різні напрямки перетворень, що відбуваються у суспільній свідомості громадян України та Росії, зокрема в історичній пам'яті, етнічній та національній свідомості. Зближення українського бачення Другої світової війни з польським, німецьким, французьким, англійським відбувається у руслі євроінтеграційного прямування українського суспільства після розпаду СРСР.

Дослідження здійснено на виконання НДР «Україна й українство в етнокультурних процесах світу» (0115U002511, 2015-2017 рр.).

Ключові слова: історія України, Друга світова війна, Вікіпедія, українці, росіяни.

Сучасне людство переходить від індустріальної до інформаційної стадії розвитку. Інформаційно-комунікаційна реальність стала вагомим чинником його трансформації,

зокрема у сфері виховання, освіти, науки, культури, господарства тощо. Та перехід цей відбувається не одночасно в усіх країнах. Серед лідерів більшість країн Європи, країни Північної Америки, Японія, Австралія. Українське і російське суспільства у процесі інформатизації як визначальній тенденції сучасного суспільно-історичного поступу людства перебувають поряд, характеризуються подібністю явищ і суб'єктів. Обидві країни мали в умовах СРСР багато спільних економічних, політичних, культурних та інших явищ. Громадян обох країн десятиліттями навчали одній московській версії історії СРСР, а знання про Другу світову війну інтерпретувалися з позицій російської комуністичної імперії та активно використовувалися для її зміцнення.

Проте різний історичний поступ України та Росії, а також сучасні відмінності суспільно-політичного розвитку двох країн зумовлюють наявність певних відмінностей на цьому шляху (наприклад, за рівнем контролю держави інформаційних потоків), які проявляються, зокрема, в історичному контенті веб-ресурсів українською і російською мовами, а також веб-ресурсів, що створюються на території України і Російської Федерації.

Національні картини історичного процесу природно відрізняються. Це пояснюється багатьма чинниками. Але існує загальносвітова тенденція зближення національних позицій щодо головних історичних подій, яка набирає сили в добу глобалізації. Однією з найважливіших і найтрагічніших подій світової історії є Друга світова війна. В історичній пам'яті українців і росіян вона посідає велике місце. Але визначальне українське і провідне російське бачення України у роки цієї війни суттєво відрізняються, що видно за змістом підручників з історії, за змістом наукових історичних праць, за публіцистичними працями, за інтепретацією подій, пов'язаних з Другою світовою війною у художніх творах (літературі, театрі, кіно, живопису) та ЗМІ, за політичними заявами провідних політичних партій та державних лідерів, за результатами соціологічних опитувань громадян двох країн.

Ці відмінності є значною мірою несумісними, породжують конфлікти не лише на полі історичної науки, але й у політичній практиці. З іншого боку вони засвідчують процес трансформації української «соціалістичної нації», що була частиною радянського суспільства і не мала суверенітету, у самодостатню, самобутню націю сучасного типу. Віддалення українського національного бачення Другої світової війни від російського, зближення його з литовським, польським, грузинським та іншими є закономірним явищем з погляду зміни визначального напрямку етнокультурних, економічних, політичних процесів в Україні.

Впливовим на суспільство явищем стала започаткована на початку XXI ст. веб-енциклопедія «Вікіпедія», що містить тепер понад 37 млн статей (разом із незавершеними та лише започаткованими) понад 290 мовами, діалектами й мікромовами. Сьогодні Вікіпедія є найбільшим за обсягом і найзапитуванішим веб-ресурсом довідково-енциклопедичних знань, найбагатомовнішим за мовами їх фіксації. Цей ресурс активно розвивається: збільшується кількість мовних сегментів, зростає обсяг контенту, розширюється тематика, поліпшується обґрунтованість наведеної інформації, зменшується кількість помилок і неточностей тощо. Така тенденція розвитку характерна як для українського мовного сегмента Вікіпедії, так і для російського. Обидва впевнено перебувають у групі 20 найбільших та найзапотребованіших. Російський сегмент наприкінці листопада 2015 р. мав близько 1 млн 270 тис. статей та понад 1,6 млн зареєстрованих користувачів [2], український – понад 600 тис. статей та близько 295 тис. зареєстрованих користувачів [1]. Англійський сегмент за більшістю показників не має конкурентів (близько 5 млн статей) [6], а французький, німецький, польський і китайський перебувають серед найповненіших та найчитабельніших сегментів [5;4;7;8]. Вікіпедія є найповнішим, найбагатомовнішим та найчитабельнішим (найпопулярнішим) довідково-енциклопедичним веб-ресурсом у світі. Серед усіх веб-сайтів за кількістю переглядів користувачами Вікіпедія перебуває серед першого десятка в Україні і в багатьох інших країнах.

Вікіпедія є наслідком науково-технічного прогресу та міжнародної співпраці користувачів Інтернету. Одночасно вона стала компонентом освітнього процесу, суттєвим чинником

подальшої глобалізації, інформатизації суспільства, його соціокультурної трансформації, підтримання мовної та етнокультурної самобутності наявних спільнот і груп. Найбільший інформаційний вплив Вікіпедія справляє на підлітків та молодь. Велике значення має повнота та якість інформації, відповідність вікіпедичного наповнення до критеріїв довідково-енциклопедичної інформації, неупередженості та різнобічності висвітлення контраверсійних питань і суспільно конфліктних тем. Дослідження наповнення Вікіпедії знаннями про Україну і зарубіжне українство є актуальним завданням, що дає змогу її поліпшити, характеризує участь українців у великих міжнародних проектах тощо.

Питання українознавчого наповнення Вікіпедії та її суспільного значення вже досліджувалися у відділі української етнології НДІУ і висвітлювалися у виданнях НДІУ, КНУ ім. Тараса Шевченка, Інституту енциклопедичних досліджень НАН України тощо. Вікіпедичні знання про Україну у Другій світовій війні аналізувалися, а результати повідомлялися у доповідях на Всеукраїнській науковій конференції «Друга світова війна: події, факти, версії» (Переяслав-Хмельницький, 24 квітня 2015) та на Міжнародній науковій конференції «Українська Друга світова. До 70-ї річниці перемоги над нацизмом у Другій світовій війні» (Київ, травень 2015). Проте означений предмет взято до розгляду вперше.

У цій статті представлено результати дослідження вмісту українського [1] та російського [2] сегментів Вікіпедії на предмет виявлення проявів засадничих відмінностей між українським та російським національним баченням історії України в роки Другої світової війни та оцінки їх у контексті сучасних етнокультурних процесів в Україні. Для порівняння їх за деякими показниками розглянуто також групу інших мовних сегментів: англійський [6], французький [5], німецький [4], польський [7], китайський [8]. Спроба скористатися японським сегментом була невдалою. Джерелом був також веб-сайт, що містить сервіс статистики переглядів певних статей [3].

Метою дослідження було виявлення і оцінка головних відмінностей у висвітленні історії України в роки Другої світової війни в українському та російському сегментах Вікіпедії за станом на весну-осінь 2015 р. у контексті сучасних етнокультурних процесів в Україні. Головні завдання дослідження: 1) виявити, систематизувати та узагальнити характерні прояви засадничих відмінностей в оцінках історичного розвитку України у період Другої світової війни, наявних у 2015 р. в українському та російському сегментах веб-енциклопедії «Вікіпедія», 2) визначити міру подібності українського та російського мовних сегментів Вікіпедії з деякими найбільшими її сегментами за ознаками, що характеризують зацікавлення мовних спільнот Вікіпедії темами: «Друга світова війна», «Велика вітчизняна війна» у контексті сучасного євроінтеграційного прямування України; 3) оцінити виявлені прояви відмінностей у контексті сучасного етнокультурного розвитку України.

Висвітленню історії Інтернет-спільнота Вікіпедії від початку свого формування приділяє велику увагу. Ентузіасти з багатьох країн світу переносять наявні історичні знання до Вікіпедії, упорядковують, доповнюють, зберігають та оновлюють їх. Історичні знання становлять помітну частку змісту Вікіпедії, зокрема найбільших її мовних сегментів. Слово «історія», що є одним з ідентифікаторів наявності історичних знань, вживається у понад 100 тисячах з-поміж 37 млн статей Вікіпедії різними мовами (оцінка автора).

Серед історичних знань, наявних у Вікіпедії, помітну частину становлять ті, що стосуються Другої світової війни. Словосполучення-назва «Друга світова війна» вживалося наприкінці травня 2015 р. у незмінюваній формі у 3672 статтях українського сегмента Вікіпедії [1], 6081 – російського [2], 179147 – англійського [6], 58896 – французького [5], 5340 – німецького [4], 8186 – польського [7], 4079 – китайського [8] (для обчислення застосовано пошуковий сервіс Вікіпедії). Це свідчить про важливість знань про Другу світову війну для історіографії та історичної пам'яті відповідних мовних і національних спільнот. Стаття, що має назву «Друга світова війна», наприкінці квітня 2015 р. була у багатьох мовних сегментах Вікіпедії. Тематична категорія «Друга світова війна», що

об'єднувала статті та підкатегорії відповідного тематичного спрямування, була утворена у 121 мовному сегменті Вікіпедії (обчислено за мовною панеллю категорії).

Кількість переглядів статей, що містять знання про Другу світову війну, свідчить про великий інтерес до цих знань, важливість їх для формування історичної свідомості молодого покоління, його соціалізації. Статистика переглядів статті «Друга світова війна» за 90 діб, що передували 22.04.2015 р. [3], українського сегмента Вікіпедії (37538 переглядів), російського (369696), англійського (2177310), французького (57235), німецького (341743), польського (181362), китайського (108134) підтверджує важливість статті, велику потребу в довідково-енциклопедичній інформації про Другу світову війну в суспільствах, де ще живі поодинокі представники покоління, що брало в ній участь.

Мовні сегменти Вікіпедії містять відмінні інтерпретації історичних подій Другої світової війни. Їх у багатьох мовних сегментах можна назвати національними інтерпретаціями (французькою, німецькою, польською, українською, російською, китайською тощо). Помітною є наявність двох основних груп мовних сегментів, що відрізняються не лише своєрідністю національного погляду, оцінок чи тлумачень певних фактів, подій і явищ Другої світової, але й політично-історичним світоглядом. Ці групи можна умовно назвати європейсько-американською та советсько-російською.

Одними з критеріїв поділу інтернет-спільнот мовних сегментів на такі групи є назви певних історичних подій, відмінності активності вживання їх у статтях та потреба у користувачів мовних сегментів Вікіпедії звертатися до знань, що містяться за цією назвою-гаслом.

Словосполучення «Велика Вітчизняна війна» вживається у незмінюваній формі у 9653 статтях українського сегмента Вікіпедії [1], 399619 – російського [2], 12539 – англійського [6], 953 – французького [5], 10618 – польського [7] (обчислено за пошуковим сервісом Вікіпедії). За наведеними статистичними показниками обчислюємо, яка назва вживається у більшій кількості статей певного мовного сегмента – «Друга світова війна» чи «Велика вітчизняна війна».

Кількість переглядів статті «Велика Вітчизняна війна» [3] у більшості великих мовних сегментів Вікіпедії (де така стаття є) значно поступається кількості переглядів статті «Друга світова війна». В українському сегменті вона менша (на 22.04.2015) у 4 рази, польському – 17, французькому – 60, англійському – 173 рази. Натомість у російському сегменті статтю «Велика Вітчизняна війна» за останні 90 днів переглянули трохи більше разів, ніж статтю «Друга світова війна». Подібне співвідношення характерне для багатьох мовних сегментів, що створені мовами народів Російської Федерації і містять обидві статті. Показово, що українськомовна вікіпедична спільнота за цим показником перебуває між польськомовною та російськомовною.

Наведене співвідношення відбиває засадничі відмінності у ставленні мовних вікіпедичних спільнот до Другої світової війни, зокрема місця і ролі в ній окремих країн і народів. Оскільки ці спільноти представляють відповідні частини людства та ґрунтуються на конкретних національних історичних науках маємо підстави стверджувати, що сучасні світоглядні політично-історичні відмінності націй і народів щодо Другої світової війни певним чином відображено у мовних сегментах Вікіпедії, де висвітлюється історичний процес 70-76-річної давнини.

Організація знань про Другу світову війну в українському і російському мовних сегментах схожа. В обох мовних сегментах Вікіпедії є портали «Друга світова війна» (які є головними ворітьми до відповідних знань). В обох є тематичні категорії «Друга світова війна» і «Велика Вітчизняна війна», що містять підкатегорії та сторінки-статті, файли зображень. Проте у російському сегменті є також портал «Велика Вітчизняна війна».

З порталу «Друга світова війна» українського сегмента Вікіпедії немає виходу на спеціальну тематичну категорію чи статтю з узагальненими знаннями про історію України у роки війни. У російському сегменті портал «Друга світова війна» пропонує переходи

на статті «Азербайджан у Великій Вітчизняній війні», «Молдавія у Великій Вітчизняній війні», «Румунія у Великій Вітчизняній війні» [2]. Але на історію України в роки війни виходу з цього порталу також немає. Вважаємо ці факти дивними, зважаючи на існування в обох мовних сегментах відповідних тематичних категорій «Україна у Другій світовій війні» (в українському), «Украина в годы Великой Отечественной войны» (у російському) та статті «Україна у Другій світовій війні» в українській Вікіпедії [1; 2].

В українському сегменті тематична категорія «Друга світова війна» містить 24 підкатегорії-підтеми (які, за нашим обчисленням, об'єднують 106 підкатегорій-підтем і понад 2000 статей у них) та 177 безпосередньо підпорядкованих статей. Тематичними підкатегоріями, що стосуються переважно історії України, є дві: «УГВР» та «УПА» [1].

У російському сегменті тематична категорія «Друга світова війна» містить 30 підкатегорій-підтем (які об'єднують, за нашим обчисленням, 243 підкатегорії і близько 2000 статей) та 116 безпосередньо підпорядкованих статей [2]. Тематичних підкатегорій, що стосуються переважно історії України, немає. Основними статтями про Другу світову війну в обох мовних сегментах є стаття «Друга світова війна».

Категорія «Велика Вітчизняна війна» у російському мовному сегменті Вікіпедії має у кілька разів більше наповнення, ніж в українському. У російському сегменті вона об'єднує 20 підкатегорій та 94 статті» [2], в українському – 6 підкатегорій та 21 статтю [1].

Тематична категорія «Україна у Другій світовій війні» українського сегмента Вікіпедії наприкінці квітня 2015 р. об'єднувала 8 підкатегорій та 61 сторінку-статтю. Основною статтею цієї тематики є «Україна у Другій світовій війні». Тематичну структуру зазначеної категорії наводимо шляхом переліку підкатегорій-підтем та зазначенням кількості категорій першого нижчого рангу та кількості сторінок-статей, що не розподілені за підкатегоріями, а безпосередньо підпорядковані зазначеній категорії. Категорії нижчого рангу можуть містити інші категорії нижчого рангу, а ті – ще нижчого, кількість яких тут не наведено. Тематичними підкатегоріями категорії «Україна у Другій світовій війні» були такі: «Винищення в'язнів НКВС УРСР у Другу світову війну» (7 с.), «Голокост в Україні» (2 к., 16 с.), «Молода гвардія» (9 с.), «Одеса у роки Німецько-радянської війни» (7 с.), «Райхскомісаріат Україна» (8 к., 20 с.), «УГВР» (1 к., 2 с.), «Українці в Другій світовій війні» (2 к., 68 с.), «УПА» (19 к., 215 с.) [1].

Вичерпний перелік сторінок категорії «Україна у Другій світовій війні» наводимо для наочного порівняння з тими, що є у російському сегменті (правопис збережено): «Україна у Другій світовій війні», «14-а гренадерська дивізія Ваффен СС «Галичина», «Айнзатцгрупи», «Бій під Бродами», «Боротьба УПА проти німецьких окупантів», «Губернаторство Буковина», «Буковинська Українська Самооборонна Армія», «Буковинський курінь», «Відділ особливого призначення», «Військові відділи націоналістів», «Втрати України в Другій Світовій війні», «Десант в Кілію-Нову», «Допоміжна поліція», «Друга Українська дивізія Української національної армії», «Другий Український фронт», «Дружини українських націоналістів», «Битва під Дубном», «Дунайський десант», «Злочин у Кисиліні», «Карбованець Райхскомісаріату Україна», «Карпатський рейд», «Київський курінь», «Козача повстанська армія», «Колківська республіка», «Комбат (фотографія)», «Комуністичне підпілля на території України у часи Другої світової війни», «Корюківська трагедія», «Луцький вишкільний курінь», «Львівсько-Луцька оборонна операція», «Миколаївський підпільний центр», «Міус-фронт», «Нахтігаль (легіон)», «Німецько-радянська війна», «Охримович Василь Остапович», «Перша Українська дивізія Української національної армії», «Перший Український фронт», «Поліська Січ», «Поліське лозове козацтво», «Прикордонні битви (1941)», «Протипанцерна бригада «Вільна Україна», «Радянська анексія західноукраїнських земель», «Радянський партизанський рух на території України у часи Другої світової війни», «Радянські партизани», «Роланд (легіон)», «Самооборонні Кущові Відділи», «СС Карпати», «Станіславсько-Проскурівська операція», «Третій Український фронт», «Українська головна визвольна рада», «Українська держава (1941)», «Українська

допоміжна поліція», «Українська Народна Самооборона», «Українська національна армія», «Українська повстанська армія», «Українське Визвольне Військо», «Український визвольний рух 1920-1950 років», «Український легіон (Хорватія)», «Фронт Української революції», «Четвертий Український фронт», «Чорногорська трагедія», «Шуцманшафт» [1].

Тематична категорія «Україна у Другій світовій війні» існувала ще в 10 сегментах Вікіпедії іншими мовами (у тому числі: англійською, арабською, перською). У російській Вікіпедії такої категорії немає, проте є інша, яку російські вікіпедисти видають за відповідник: «Украина в годы Великой Отечественной войны» (рос. м.). Вона об'єднувала 13 підкатегорій та 25 сторінок-статей. Підкатегорії категорії «Украина в годы Великой Отечественной войны» (рос. м.) такі (наведено у редакції оригіналу): «1939 год на Украине» (1 с.), «1940 год на Украине» (1 с.), «1941 год на Украине» (4 к., 11 с.), «1942 год на Украине» (1 к., 8 с.), «1943 год на Украине» (2 к., 9 с.), «1944 год на Украине» (1 к., 8 с.), «1945 год на Украине» (1 кат., 2 с.), «Молодая гвардия» (52 с.), «Памятники Великой Отечественной войны на Украине» (19 с.), «Транснистрия» (1 к., 4 с.), «Украинская повстанческая армия» (4 к., 43 с.), «Украинский коллаборационизм» (5 кат., 63 с.), «Холокост на Украине» (5 к., 16 с.) [2].

Сторінки категорії такі (наведено рос. м. в редакції оригіналу): «1-й Украинский фронт», «2-й Украинский фронт», «3-й Украинский фронт», «4-й Украинский фронт», «Бабий Яр (фильм, 2002)», «Буковинская Украинская Самооборонная Армия», «Выстрел в спину (монумент)», «Гебитскомиссар», «Губернаторство Буковина», «Магуния, Вальдемар», «Миус-фронт», «Музей-архив переходного периода», «Назови своё имя по буквам», «Народная гвардия имени Ивана Франко», «Немецкая оккупация Харькова», «Памятник жителям Луганщины, павшим от рук карателей-националистов из ОУН-УПА», «Памятники жертвам ОУН-УПА», «Партизанское движение на Украине во время Великой Отечественной войны», «Рейхскомиссариат Украина», «Сергеевский концлагерь», «Список награждённых городов Украины», «Украинский коллаборационизм во Второй мировой войне», «Украинское государственное правление», «Шталаг 301/Z», «Шталаг 355» [2].

Зазначимо, що словосполучення «український колабораціонізм» вжито принаймні 1 раз у 21 статті російського сегмента та у 5 статтях українського сегмента [1; 2]. Та словосполучення «російський колабораціонізм» вжито принаймні 1 раз у 60 статтях російського сегмента та у 33 статтях українського (для обчислень застосовано пошуковий сервіс Вікіпедії) [1; 2].

Порівняння змісту тематичної категорії «Україна у Другій світовій війні» українського сегмента та категорії «Украина в Великой Отечественной войне» (рос. м.) російського сегмента виявляє беззастережну перевагу українського сегмента у висвітленні історії України в роки Другої світової війни. В українському сегменті цей період історії України висвітлено повніше, без односторонніх ідеологічних чи історичних упереджень, з представленням різних оцінок і поглядів. У цьому ми переконуємося при постатейному перегляді теми.

Російська Вікіпедія додатково до порталу «Друга світова війна» має портал «Велика Вітчизняна війна», якого немає в українському і в жодному іншому мовному сегменті. Тематичної категорії, що є в українській Вікіпедії, «Україна у другій світовій війні» немає, натомість створено категорію «Україна в роки Великої Вітчизняної війни». Її наповнення має ознаки тенденційного добору статей. У назвах статей, їх тематичній категоризації, у змісті статей, у зв'язках з відповідними статтями інших мовних сегментів спільнота російської Вікіпедії часто ототожнює Другу світову війну з Великою Вітчизняною війною.

Засадничі відмінності між українським та російським національним баченням історії України у період Другої світової війни проявляються у відсутності чи наявності певних статей, обсязі та оціночному змісті статей, назвах статей і тематичних категорій, кількості переглядів статей відповідної тематики українською та російською мовними спільнотами, наявності так званої «війни редагувань» чи конфліктних обговорень змісту статей тощо.

У російському сегменті впадає в око схильність до цілеспрямованої односторонньої вибіркової тем. У доборі тем та у змісті статей помітним є прагнення звинуватити українців у зраді та співпраці з окупантами. Одним з головних принципів вікіпедичної спільноти – нейтральності у висвітленні суспільно конфліктних контраверсійних тем, автори російського сегмента, щодо історії України 1939-1945 рр. не завжди дотримуються. Найбільш негативне чи роздратоване ставлення проявляється до національно-визвольних прагнень українського народу під час Другої світової війни.

Зазначена вибіковість тем є тенденційною, зумовленою, на нашу думку, неоімперським ідеологічним спрямуванням багатьох редакторів російського сегмента Вікіпедії та консерватизмом історичної свідомості російського суспільства у ставленні до українців, України та її історії.

У засадничих підходах до висвітлення історії Другої світової війни та за ознаками, що характеризують зацікавлення мовних спільнот Вікіпедії темами: «Друга світова війна», «Велика Вітчизняна війна» користувачі сегмента Вікіпедії українською мовою близькі до користувачів сегментів польською, німецькою, французькою, англійською. Користувачі російського сегмента у ставленні до цих тем мають певну схожість з користувачами українського, але суттєво відрізняються від користувачів польського, німецького, французького, англійського. Велика частина веб-спільноти російського сегмента Вікіпедії продовжує затято крокувати шляхом історіографії совєтської комуністичної епохи у питаннях місця і ролі України у Другій світовій війні.

В українському сегменті, порівняно з російським, цей період історії України висвітлено, на нашу думку, збалансованіше, об'єктивніше, з меншим проявом тенденційних ідеологічних чи історичних упереджень, з представленням різних оцінок і поглядів.

Сучасні головні відмінності між українським та російським сегментами веб-енциклопедії «Вікіпедія» у висвітленні історії України в роки Другої світової війни, на нашу думку, зумовлені світоглядними політично-історичними відмінностями українського та російського суспільств.

Виявлені прояви відмінностей відображають різну швидкість та різні напрямки перетворень, що відбуваються у суспільній свідомості громадян України та Росії, зокрема в історичній пам'яті, етнічній та національній свідомості. Українська частина «совєтського народу» трансформується в суверенне національне суспільство, що має власну історію та самобутню культуру. Зближення українського бачення Другої світової війни з польським, німецьким, французьким, англійським відбувається у руслі євроінтеграційного прямування українського суспільства після розпаду СРСР.

Віддалення українського національного бачення Другої світової війни від російського, зближення його з литовським, польським, грузинським та іншими є позитивним явищем, необхідним для власного бачення нації себе в історії, об'єктивного, без гіпертрофованого потужного впливу іншої нації. Процес такого віддалення є синхронним з багатьма суспільними явищами, що визначають чи супроводжують новий визначальний напрямок етнокультурних процесів в Україні, сформований під час розпаду СРСР.

Організація знань про історію України у роки Другої світової війни в українському та російському сегментах потребує поліпшення, наприклад, не завжди відповідний портал чи тематична категорія об'єднують вже наявні у цих сегментах статті та підкатегорії, що містять відповідні тематичні знання.

Подальше порівняння змісту українського та російського сегментів Вікіпедії доцільно провадити щодо гострих та суспільно конфліктних історичних тем, про події насамперед ХХ й початку ХХІ ст. Порівняння наповнення українського сегмента знаннями про Другу світову війну варто робити також із тими сегментами, що створені міжнародними мовами, найпоширенішими мовами, мовами наших сусідів та активних учасників Другої світової війни, зокрема: арабською, іспанською, португальською, японською, італійською, румунською, угорською, словацькою, чеською, сербською, грузинською, білоруською, литовською, турецькою.

Науковцям, що спеціалізуються на дослідженні історії України в роки Другої світової війни, варто приділяти увагу наповненню українського та інших мовних сегментів Вікіпедії науковими знаннями про цей період української минувшини, їх оновленню, поліпшенню, додатковому обґрунтуванню. Адже наявність у Вікіпедії перекрученої та упереджено сформованої інформації про Україну чужими мовами сприяє формуванню викривленого образу України, необ'єктивної думки про українців серед певної частини іноземних користувачів Вікіпедії.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Вікіпедія: Вільна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/>
2. Википедия: Свободная энциклопедия [Електронний ресурс рос. м.]. – Режим доступу: <https://ru.wikipedia.org/>
3. Wikipedia article traffic statistics [Електронний ресурс англ. м.]. – Режим доступу: <http://stats.grok.se/>
4. Wikipedia: Die freie Enzyklopädie [Електронний ресурс нім. м.]. – Режим доступу: <https://de.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Hauptseite>
5. Wikipédia: L'encyclopédie libre [Електронний ресурс фр. м.]. – Режим доступу: <https://fr.wikipedia.org/>
6. Wikipedia: The Free Encyclopedia [Електронний ресурс англ. м.]. – Режим доступу: <http://en.wikipedia.org/>
7. Wikipedia: Wolna encyklopedia [Електронний ресурс пол. м.]. – Режим доступу: <https://pl.wikipedia.org/>
8. 维基百科: 自由的百科全书 [Електронний ресурс кит. м.]. – Режим доступу: <https://zh.wikipedia.org/>

REFERENCES

1. Wikipediya: Vilna entsyklopediya [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://uk.wikipedia.org/>
2. Wikipediya: Svobodnaya entsiklopediya [Elektronnyy resurs ros. m.]. – Rezhym dostupu: <https://ru.wikipedia.org/>
3. Wikipedia article traffic statistics [Elektronnyy resurs angl. m.]. – Rezhym dostupu: <http://stats.grok.se/>
4. Wikipedia: Die freie Enzyklopädie [Elektronnyy resurs nim. m.]. – Rezhym dostupu: <https://de.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Hauptseite>
5. Wikipédia: L'encyclopédie libre [Elektronnyy resurs fr. m.]. – Rezhym dostupu: <https://fr.wikipedia.org/>
6. Wikipedia: The Free Encyclopedia [Elektronnyy resurs angl. m.]. – Rezhym dostupu: <http://en.wikipedia.org/>
7. Wikipedia: Wolna encyklopedia [Elektronnyy resurs pol. m.]. – Rezhym dostupu: <https://pl.wikipedia.org/>
8. 维基百科: 自由的百科全书 [Elektronnyy resurs kyt. m.]. – Rezhym dostupu: <https://zh.wikipedia.org/>

Чирков О. Проявления в Википедии отличий между украинским и российским национальным видением истории Украины в период Второй мировой войны (в контексте современных этнокультурных процессов в Украине).

Целью исследования было определить и оценить в контексте современных этнокультурных процессов в Украине характерные проявления главных отличий между украинским и российским национальным видением истории Украины в период Второй мировой войны, которые проявляются в украинском и русском языковых сегментах веб-энциклопедии «Википедия». Автор сравнил содержание украинского языкового сегмента Википедии с русским и некоторыми другими наибольшими сегментами на европейских языках относительно освещения истории Украины в период Второй мировой войны. В исследовании применены общенаучные и исторические методы. Выявленные проявления отличий отображают разную скорость и разные направления преобразований, происходящих в общественном сознании граждан Украины и России, в частности в исторической памяти, этническом и национальном сознании. Сближение украинского видения Второй мировой войны с польским, немецким, французским, английским происходит в русле евроинтеграционного движения украинского общества после распада СССР.

Исследование осуществлено в рамках НИР «Украина и украинство в этнокультурных процессах мира» (0115U002511, 2015-2017).

Ключевые слова: история Украины, Вторая мировая война, Википедия, украинцы, русские.

Chyrkov O. Wikipedia Cases of differences in Ukrainian and Russian national view on the history of Ukraine during the Second World War (in the context of modern ethnic-cultural processes in Ukraine).

Annotation. The aim of the research was to identify and assess typical cases of essential differences between Ukrainian and Russian national view on the history of Ukraine during the Second World War;

which can be found in Ukrainian and Russian segments of Wikipedia, in the context of modern ethnic-cultural processes. The author has compared the contents of Ukrainian-written segment of the Wikipedia with the Russian-written one and with several other most filled segments in European languages concerning the covering of the history of Ukraine during the Second World War. The researcher used general scientific and historical methods in his paper. The detected cases of essential differences reflect diverse speed and diverse directions of transformations, which are taking place in the social consciousness of Ukrainian and Russian citizens, namely in the historical memory, ethnic and national consciousness. The convergence of the Ukrainian view on the Second World War with the view of Polish, German, French, and English people is in line with the euro-integration movement of the Ukrainian society after the collapse of the USSR. The research was carried out within the scientific research paper «Ukraine and Ukrainehood in Ethnic-Cultural Processes of the World» (0115U002511, 2015-2017).

Keywords: history of Ukraine, the Second World War, Wikipedia, Ukrainians, Russians.

Одержано 12.11.2015

УДК 946:[623.438.37623.437.42(47+57)«1939/1950»

Сергій Ващенко
(Переяслав-Хмельницький)

ВНЕСОК М. ДУХОВА ТА Ж. КОТІНА В ТАНКОБУДУВАННЯ ТА РОЗРОБКУ НОВИХ ТРАКТОРІВ ДЛЯ ПОТРЕБ ВІДБУДОВИ НАРОДНОГО ГОСПОДАРСТВА (1939-1950 рр.)

У статті розкриваються досягнення в танкобудуванні під час війни та вплив отриманого досвіду на створення новітньої тракторної техніки. Дане досягнення військової техніки якнайповніше відображене саме в середньому танку Т-34, який згодом був визнаний за найкращий танк періоду Другої світової війни, та важких танках КВ і ІС. Саме досвід Другої світової війни, накопичений при створенні та еволюції важких танків КВ та ІС, був використаний для створення тракторів КТ-12 та С-80 під керівництвом знаменитих конструкторів Ж. Котіна та М. Духова.

Дані трактори мали велике значення для розвитку тракторобудування та відновлювальних робіт в країні. Тому не дивно, що створення даної техніки довірили таким знаменитим конструкторам танків як Ж. Котін та М. Духов. За допомогою КТ-12 було забезпечено народне господарство деревиною, необхідною для швидкісної відбудови економіки країни, а С-80 став першим універсальним трактором, який можна було використовувати в різних галузях господарства. Крім того, дані трактори мали замінити на заводах у мирний час випуск танків. С-80 став першою «мирною» машиною, яку випускав колишній танковий гігант (Танкоград).

Ключові слова: М. Духов, Ж. Котін, танк, трактор, Танкоград, КВ, ІС, Т-34, КТ-12, С-80.

Як відомо, танкам довелося стати основним видом наступальних озброєнь періоду Другої Світової війни. Саме тому в танкобудуванні й відбувся підйом наукової думки. До початку війни в СРСР вже були створені новітні танки КВ та Т-34. Основною проблемою даних танків була неготовність вітчизняної промисловості до їх випуску, а з нападом Німеччини цю проблему довелося вирішувати в умовах війни та евакуації підприємства. Об'єднання зусиль науки та виробництва дало можливість здійснити прогрес у танкобудуванні. Вагомий внесок у розвиток танкобудування відіграв Танкоград, який об'єднав науковий і виробничий потенціал трьох заводів-гігантів з Челябінська, Харкова та Ленінграду.

Метою статті є дослідження розвитку танкобудування та вплив М. Духова і Ж. Котіна на створення новітніх тракторів для потреб народного господарства та якнайшвидшої відбудови економіки країни.